

Kapitola 18

Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky

Veronika Bílková

Stejně jako v předchozím období i v roce 2008 patřilo prosazování lidských práv a demokracie mezi deklarované priority ČZP. Česká republika navázala na své aktivity z minulých let, tj. plnila závazky z mezinárodních smluv, angažovala se v mezinárodních orgánech na ochranu lidských práv, řídila projekty transformační spolupráce a snažila se realizovat své tematické a teritoriální priority. K těmto činnostem nově přistoupila příprava na předsednictví EU, a to, že ČR jako jedna z prvních zemí podstoupila univerzální periodický přezkum stavu lidských práv na svém území, uskutečňovaný Radou OSN pro lidská práva.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Hlavními programovými zdroji české zahraniční politiky v oblasti lidských práv zůstaly *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006* (2003), *Koncepce transformační politiky* (2005) a dva interní dokumenty MZV ČR: *Tematické priority zahraniční politiky České republiky v oblasti lidských práv* (2007) a *Manuál pro MZV ČR: Lidská práva* (2007). Kromě nich se využívaly i nepsané zvyklosti, jež např. určují prioritní lidskoprávní země. Komplexní a ucelená koncepce lidskoprávní zahraniční politiky v roce 2008 v ČR stále chyběla.

Daná oblast se v roce 2008 nestala předmětem širší a obecnější politické debaty. O otevření takové debaty se počátkem září pokusil předseda Legislativní rady vlády Cyril Svoboda (KDU–ČSL), nakonec však jeho iniciativa zůstala omezena na výměnu názorů s ministrem Karlem Schwarzenbergem (Strana zelených).¹ C. Svoboda kritizoval vládu za to, že údajně polevila ze svého nekompromisního postoje k dodržování lidských práv ve světě, což lze podle jeho názoru dokumentovat např. na vztahu

ke Kubě (nezablokováni zrušení sankcí) a k Íránu (úvahy o povýšení zastupitelského úřadu z úrovně chargé d'affaires na úroveň velvyslance). Takový postup ohrožuje pověst obránce lidských práv, kterou si ČR vybudovala po roce 1989, a vláda by ho proto měla přehodnotit a přitvrdit. Ministr Schwarzenberg kritiku, ke které se přidala i česká pobočka Amnesty International,² odmítl s tím, že vláda ČR se o ochranu lidských práv zasazuje dostatečně rázně. Výměna názorů nevyvolala další reakce a zůstala ojedinelou událostí české politické scény.

Větší pozornost politické scény v roce 2008 upoutala jen dvě lidskoprávní témata, jež se týkala vztahu ke Kubě a k Číně. První téma se stalo aktuálním poté, kdy ČR v červnu nezablokovala, jak původně hrozila, rozhodnutí EU o zrušení sankcí proti Kubě. Postup vyvolal ostrou kritiku části nevládního sektoru (Člověk v tísni³) a některých politiků (C. Svoboda⁴), kteří trvali na tom, že „na Kubě se situace, pokud jde o stav lidských práv, nezlepšila, naopak zhoršila“,⁵ a chtěli proto sankce obnovit. Většina politické scény ovšem záležitost považovala v danou dobu za uzavřenou a kritiku odmítla. KDU-ČSL se o „znovuotevření debaty o lidských právech, zejména na Kubě“⁶ pokusila ještě jednou v říjnu, kdy uvedla projekt *Politici vězni, víme o vás!* Projekt spočíval v tom, že na webových stránkách KDU-ČSL byl každý den po dobu jednoho měsíce představen vždy jeden kubánský politický vězeň, s uvedením jména, fotografie, povolání, data a důvodu odsouzení a výše trestu. Akce sice proběhla, ale dostalo se jí jen malého zájmu politiků, veřejnosti i médií, a k znovuootevření debaty o Kubě tak již nedošlo.

Delší průběh měla debata o vztahu ČR k Číně a Tibetu. Debata začala již v březnu, kdy poslanecká Skupina přátel Tibetu,⁷ vedená poslankyní Kateřinou Jacques (Strana zelených), předložila v Poslanecké sněmovně návrh usnesení k Tibetu, jež mělo připomenout 49. výročí protičínské povstání a odsoudit násilné události, k nimž v Tibetu došlo na počátku roku 2008. 19. března byl návrh schválen Zahraničním výborem PS poměrem hlasů 9 : 3 : 0.⁸ Ve dnech 25. března a 1. dubna se jím zabývala sama PS. Návrh uváděli poslanci Marek Benda (ODS) a K. Jacques a v rozpravě vystoupilo jedenáct poslanců.⁹ Zástupci koalice a někteří poslanci ČSSD iniciativu podpořili, představitelé KSČM a část poslanců ČSSD se k ní stavěli kriticky. Stoupenci návrhu zdůrazňovali, že jde o „vyvážený text, který /.../ si zaslouží naši podporu“ (Jan Hamáček, ČSSD), „zcela korektní a vyvážené usnesení“ (C. Svoboda), „velice jemné, velice opatrné usnesení“ (Radim Chytka, ODS), „text /.../ vyvážený, vnitřně soudržný, politicky konsensuálně vyjednaný, jak nejlépe to bylo možné“ (K. Jacques). Ministr Svoboda rozebral jednotlivá ustanovení návrhu a prohlásil, že žádné podle jeho názoru nikoho neuráží a nikomu nemůže vadit. Poslanec Petr Bratský (ODS), překvapivě jako jediný, dal text do souvislosti s blížícími se olympijskými hrami v Pekingu. Po připomenutí, že „ani olympiáda není posvátnou modlou, kterou nelze podrobit kritice či hodnocení“, vyzval politiky demokratických zemí, aby nemlčeli, ale na zločiny, k nimž dochází v Číně, upozorňovali.

Kritici návrhu poukazovali zejména na selektivitu přístupu ČR,¹⁰ která neměří všem stejným metrem¹¹ a kritiku stavu lidských práv používá jako „velký klacek“ (Miroslav Grebeníček, KSČM). Několik poslanců KSČM vyzvalo PS, aby se obdobně razantně postavila rovněž vůči útlakům Kurdů v Turecku, Palestinců na okupovaných územích

a původním obyvatelům Havaje. Poslankyně Kateřina Konečná (KSČM) navrhla, aby usnesení bylo rozšířeno o ustanovení, týkající se dodržování lidských práv v Kosovu. Návrh byl poměrem hlasů 43 : 59 : 3¹² zamítnut už proto, že podle většiny nesouvisel s tématem. Někteří vystupující zpochybnili i univerzalitu lidských práv¹³ s tím, že „nemůžeme jednoduše naše měřítka a naše hlediska vztahovat na ty společnosti, které teprve v posledních desetiletích se dostávají na cestu modernizace“ (Zdeněk Jičínský, ČSSD). Objevila se též obvinění z toho, že ČR svou lidskoprávní zahraniční politikou neslouží občanům, ale zájmům USA.¹⁴ Návrh usnesení byl kritiky obecně odmítnut jako „zcela nevyvážená politická rezoluce, která precedentně posouvá Sněmovnu k určitému stylu tvorby oficiální zahraniční politiky“ (M. Grebeníček).

Přes neshody při diskusi proběhlo nakonec hlasování o návrhu hladce. Jednotlivé pasáže byly všechny schváleny velkou většinou a usnesení jako celek prošlo poměrem hlasů 79 : 2 : 22.¹⁵ K tématu Tibetu se PS, resp. politická scéna obecněji během roku vrátili ještě dvakrát. Poprvé se tak stalo v září, kdy PS navštívila delegace čínského parlamentu. Poslanci Strany zelených během návštěvy rozvinuli ve sněmovně tibetskou vlajku, což delegaci přimělo k odchodu a její členové později incident označili za šokující. Poslanci dalších vládních stran jednání Strany zelených většinou podpořili. Například M. Benda prohlásil, že Zelení jen projeví svůj názor a upozornili na to, že čeští politici by měli Číně otázku lidských práv připomínat, protože „to je přece základní lidská povinnost“.¹⁶ Opoziční poslanci naopak vyvěšení tibetské vlajky odsoudili jako „provokativní a infantilní vystoupení“ (Pavel Kováčik, KSČM) a „hrubé zneužití parlamentní půdy“ (Vlasta Bohdalová, ČSSD) a čínské straně zaslali omluvný dopis. Naposledy se Čína a Tibet dostaly do středu pozornosti na přelomu listopadu a prosince, kdy do Prahy na pozvání Václava Havla a Nadace Forum 2000 přijel dalajlama. Kromě veřejného vystoupení se zde při historicky první návštěvě PS setkal se členy Skupiny přátel Tibetu, kteří mu přislíbili podporu tibetské věci za českého předsednictví EU, a přijal ho také premiér Mirek Topolánek. Návštěva se nesetkala s pochopením všech politických sil, větší debatu však již nevyvolala.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: UDÁLOSTI A AGENDA

Agenda zahraniční politiky ČR v oblasti lidských práv se v roce 2008 opět soustředila na plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, angažovanost v mezinárodních orgánech na ochranu lidských práv, prosazování tematických a teritoriálních priorit a realizaci projektů transformační spolupráce. K tomu nově přistoupila aktivní příprava na předsednictví EU a realizace univerzálního periodického přezkumu.

Příprava na předsednictví EU

Přípravu na předsednictví EU v lidskoprávní oblasti zahájila ČR již v předchozích letech, o čemž svědčí vydání *Manuálu pro MZV ČR: Lidská práva v létě 2007*. V říjnu téhož roku vypracoval Útvar místopředsedy vlády pro evropské záležitosti dokument *Prioritní oblasti předsednictví ČR v Radě EU v prvním pololetí roku 2009*,¹⁷ který

vytyčil prioritní oblasti, na něž by se ČR měla v první půli roku 2009 v EU zaměřit. Lidská práva (a demokracie) jsou v dokumentu zmíněna jen okrajově v rámci priority Evropa jako globální partner. Zde jsou lidská práva označena za civilizační hodnotu politicko-bezpečnostní povahy, která je společná transatlantické oblasti,¹⁸ a proto se s ní počítá při spolupráci s Kanadou¹⁹ a USA.²⁰ Na demokracii a demokratizaci pak odkazuje ještě pasáž zabývající se Běloruskem.²¹

V červenci 2008 byl dokument aktualizován a znovu vydán pod názvem *Sektorové priority českého předsednictví EU 2009*.²² Jde o podrobnější text, který rozvádí chystané aktivity České republiky podle jednotlivých sektorů politik EU. Lidská práva a demokracie spadají do sekce Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy: kromě stručného odkazu v subkapitole věnované transatlantickým vztahům²³ je jim zde věnována podstatná část samostatné subkapitoly *Lidská práva a transformační politika* a rozvojová spolupráce. Za hlavní cíl v této oblasti si ČR klade „zvýšení konzistentnosti a čitelnosti EU /.../, a to na základě posílení vzájemné provázanosti již existujících mechanismů a nástrojů EU“.²⁴ Konkrétně se chce ČR zaměřit na podporu obránců lidských práv, posílení transformační politiky, zlepšení spolupráce institucí EU s nevládními organizacemi a zefektivnění finančních nástrojů v této oblasti. Jde o témata, jimž se ČR věnuje dlouhodobě a kde ve srovnání s jinými státy EU disponuje komparativními výhodami, jichž by během předsednictví mohla využít.

Priority ČR se promítly rovněž do širšího, 18měsíčního programu Rady EU,²⁵ který byl společně předložen francouzským, českým a švédským předsednictvím v červenci 2008. Program pojednává o lidských právech a demokracii na mnoha místech. Obdobně jako v českých textech se odkaz objevuje v pasáži věnované transatlantickým vztahům, byť je formulován odlišně.²⁶ Je tu i samostatná kapitola Lidská práva a zásady právního státu, ve které se EU zavazuje usilovat o „další posilování soudržnosti, souladu a transparentnosti svého úsilí o ochranu a prosazování lidských práv, základních svobod a demokratických zásad“ a posílit své aktivity „na podporu rozvoje právního státu“.²⁷ Konkrétně uvádí taková témata, jako je spolupráce s nevládními organizacemi a ochrana zastánců lidských práv, což jsou tradiční české priority. Nově byly do programu zařazeny zmínky o dodržování mezinárodního humanitárního práva a konceptu odpovědnosti za ochranu a klauzule o lidskoprávním dialogu s neevropskými oblastmi světa (Afrika, Blízký východ, Střední Asie, Asie).

Kromě vymezení priorit přinesla příprava předsednictví EU lidskoprávní zahraniční politice ČR rovněž některé praktické změny. Došlo např. k naplnění a mírnému posílení stavu Odboru lidských práv a transformační spolupráce (LPTP) MZV i lidskoprávních sekcí některých zahraničních zastoupení (zejména Stálé mise v Bruselu, New Yorku a Ženevě). Pracovníkům uvedených složek též přibýly nové úkoly, např. v rámci přípravy lidskoprávního dialogu se třetími státy, což si vyžádalo jisté přeskupení agendy. Ještě výrazněji se předsednictví do chodu lidskoprávní zahraniční politiky ČR nepochybně promítne v první polovině roku 2009.

Plnění závazků vyplývajících z mezinárodních lidskoprávních smluv

Česká republika je stranou většiny významných lidskoprávních smluv, jež byly přijaty na půdě OSN, Rady Evropy i jinde. O stavu implementace těchto smluv do vnitros-

tátního právního řádu a o jejich dodržování podává ČR pravidelné zprávy kontrolním orgánům, zřízeným v jejich rámci. Některé ze smluv navíc umožňují jednotlivcům, aby v případech, kdy se domnívají, že došlo k porušení jejich práv, podali těmto orgánům individuální stížnost proti státu. V roce 2008 měla ČR předložit třetí a čtvrtou periodickou zprávu Výboru pro práva dítěte (o implementaci Úmluvy o právech dítěte z roku 1989 a Opčního protokolu k ní o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu z roku 2000) a odpovědi na závěry přezkoumání periodických zpráv, realizovaného v roce 2007 Výborem pro lidská práva a Výborem pro odstranění všech forem rasové diskriminace. Reálně předložila odpověď Výboru pro lidská práva,²⁸ v níž se zabývala zejména postavením romské menšiny v ČR.

V průběhu roku 2008 čelila ČR mnoha individuálním stížnostem, podaným Výboru pro lidská práva, a především Evropskému soudu pro lidská práva. Výbor pro lidská práva řešil hlavně stížnosti proti diskriminaci na základě občanství v průběhu restitučních řízení v ČR. Část těchto stížností podali původně českoslovenští občané, kteří za komunistického režimu emigrovali do zahraničí (do USA či Německa) a následně byli v ČSSR zbaveni občanství,²⁹ v důsledku čehož nemohli po roce 1989 uplatnit své restituční nároky. V souladu se svou konstantní judikaturou Výbor konstatoval, že ČR v rozhodovaných případech porušila zákaz diskriminace zakotvený v čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, a je proto povinna poskytnout stěžovatelům účinnou nápravu, včetně restituce majetku nebo odškodnění za něj.

Větší zájem vzbudila druhá část stížností v téže věci, jež byla předložena sudetskými Němci. Jde o soubor cca padesáti dílčích žádostí, které směřují nejen proti restitučním zákonům, ale pokoušejí se též alespoň nepřímo znovuotevřít otázku platnosti Benešových dekretů. Vzhledem k tomu, že jediný, v roce 2008 rozhodnutý případ tohoto typu byl zamítnut z čistě formálních důvodů,³⁰ pro nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků, nelze zatím závěry kauz předvídat. Výbor v této chvíli zkoumá pozici českého státu, již to, že o ni požádal a stížnosti neodmítl en bloc bez dalšího šetření, ovšem někteří němečtí a rakouští politici označili za vítězství sudetské věci.³¹ Jasně bude teprve po dalších rozhodnutích Výboru, která by mohla být vynešena během roku 2009.

Evropský soud pro lidská práva posoudil v roce 2008 celkem 72 stížností namířených proti ČR. Většina z nich byla prohlášena za nepřijatelnou, a meritorně tak soud nakonec řešil jen 16 kauz (z nichž jedna byla ještě po dohodě stran vyškrtuta ze seznamu). Ve všech shledal, že ČR se dopustila porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (1950). Nejvíce porušení se opět týkalo čl. 6 Úmluvy, tj. práva na spravedlivý proces, zejména práva na přístup k soudům a na přiměřenou délku řízení.³² Ve dvou případech soud konstatoval zásah do vlastnického práva právnických osob (čl. 1 Dodatkového protokolu),³³ ve třech zásah do práva na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5 Úmluvy)³⁴ a v jednom zásah do práva na rodinný život v souvislosti s řízením o svěřeni dítěte do péče některého z rodičů (čl. 8 Úmluvy).³⁵ Oproti předchozím rokům neřešila žádná kauza zásadnější otázky obecného významu, šlo se o standardní řízení v individuálních věcech; proto se také žádný případ nedostal před velký senát, jak tomu někdy bylo v minulosti.

Univerzální periodický přezkum

V roce 2008 prošla ČR jako jedna z prvních zemí tzv. univerzálním periodickým přezkumem (*Universal Periodic Review*, UPR) lidskoprávní situace na svém území. Tento mechanismus byl zaveden Valným shromážděním OSN³⁶ v souvislosti s ustanovením Rady pro lidská práva, jež je pověřena dohlížet na jeho fungování. Všechny státy mají v jeho rámci postupně projít kontrolou stavu implementace a dodržování lidských práv na svém území v pravidelných čtyřletých cyklech, aby se zajistila konstantnost a kontinuita monitoringu. ČR byla zařazena do skupiny 16 států, které přezkum absolvovaly hned na prvním zasedání.³⁷ Pro potřeby UPR vypracovala ČR národní zprávu,³⁸ která zmapovala vztah ČR k Radě pro lidská práva, představila národní instituce ochrany lidských práv a zhodnotila stav dodržování hlavních lidskoprávních úmluv. Úřad Vysoké komisařky OSN pro lidská práva (OHCHR) předložil dva další materiály, a to souhrn informací, poskytnutých zainteresovanými aktéry, zejména NGOs,³⁹ a kompilaci informací získaných od smluvních kontrolních orgánů OSN.⁴⁰

Vlastní přezkum proběhl v Ženevě 16. dubna. Českou republiku na něm zastupovala desetičlenná delegace, vedená vládním zmocněncem pro zastupování před Evropským soudem pro lidská práva Vítem Schormem a složená z představitelů Stálé mise ČR v Ženevě, MZV a dalších resortů.⁴¹ Technicko-moderační úloha připadla tzv. trojce, která se pro každou zemi losovala zvlášť. Pro ČR ji tvořily Francie, JAR a Nikaragua, ale jejich úloha v procesu nakonec byla minimální. Přezkoumání se mohly účastnit i další státy, jež byly oprávněny vznášet dotazy a komentáře. V případě ČR se jich do debaty zapojilo jedenadvacet,⁴² přičemž delegace ČR mohla na připomínky a dotazy bezprostředně reagovat, čehož několikrát využila. OHCHR následně připravil a 23. května uveřejnil zprávu, která popisuje průběh zasedání a shrnuje hlavní doporučení.⁴³ ČR v červnu předala OHCHR reakci na zprávu,⁴⁴ v níž vysvětlila některá nedorozumění a charakterizovala opatření, jež realizuje nebo se chystá realizovat v oblastech, které se staly předmětem kritiky. 11. června po nové diskusi se zástupci ČR přijalo závěry přezkoumání jednomyslným rozhodnutím plénum Rady pro lidská práva.⁴⁵

Z věcného hlediska přineslo přezkoumání pro ČR málo nového. Pozornost se neustále zaměřovala na několik základních témat, kterými se již dříve zabývaly smluvní mechanismy OSN. Šlo o postavení romské menšiny, sterilizaci romských žen, užívání klecových lůžek ve zdravotnických zařízeních a sociálních ústavech, policejní násilí a rovnoprávnost mužů a žen. Málo nových podnětů zaznělo i v příspěvcích států, které se obvykle vracely k bodům zdůrazněným v dokumentech OHCHR a zjevně příliš nečerpaly z alternativních zdrojů. V důsledku toho nakonec, paradoxně, nebyl velký rozdíl v přístupu „přátelských“ a méně přátelských států.⁴⁶ Taktéž závěrečná doporučení neobsahují nic nečekaného a v zásadě jen kopírují, popř. rozvádějí doporučení již dříve formulovaná smluvními orgány OSN.

Navzdory tomu je skutečnost, že ČR prošla mechanismem UPR, třeba hodnotit pozitivně, a to přinejmenším ze dvou důvodů. Za prvé, přezkoumání představilo lidskoprávní situaci v ČR komplexním způsobem, neboť se zabývalo dodržováním všech lidských práv, nikoli pouze jedné jejich kategorie, jak je tomu u orgánů OSN, ustanovených smluvně. Z tohoto komplexního přezkoumání vyšla ČR vcelku dobře, byť se

ukázalo, že i ona čelí lidskoprávním problémům. Za druhé, přezkoumání jako vedlejší efekt vyvolal užší spolupráci mezi MZV a jinými orgány státní správy i nevládním sektorem. Stalo se tak jak při vypracovávání národní zprávy, tak při její prezentaci. Do této činnosti se vždy kromě MZV zapojili i jiní aktéři. To potvrdilo, že lidská práva jsou věcí multidimenzionální a multisektorovou a zajistit jejich implementaci a dodržování lze jedině v součinnosti všech relevantních subjektů.

Angažovanost ČR v mezinárodních orgánech na ochranu lidských práv

I v roce 2008 se ČR podílela na činnosti mezinárodních orgánů na ochranu lidských práv. Šlo zejména o Radu OSN pro lidská práva, jejímž členem sice ČR v současnosti není, ale stále může její chod ovlivňovat prostřednictvím společných kroků, realizovaných EU. ČR se původně chtěla v roce 2008 o místo v Radě znovu ucházet, aby byla v tomto orgánu přítomna v době předsednictví. Z obav z možného volebního neúspěchu (po nezvolení do Rady bezpečnosti v roce 2007) i z toho, že by překrývání obou funkcí mohlo přesahovat naše možnosti, ČR nakonec od plánu upustila. Po dobu předsednictví nicméně bude mít ČR v Radě status pozorovatele, což jí umožní sledovat jednání a koordinovat postoje evropských států.

Přestože ČR transformaci Komise pro lidská práva v Radu pro lidská práva, ke které došlo v roce 2006, uvítala, nepřistupuje k novému orgánu nekriticky, což se opět projeвило i v roce 2008. Ve svém projevu na zahájení Valného shromáždění v září tohoto roku vyjádřil ministr Schwarzenberg „hlubokou lítost nad tím, že Rada /.../ dosud nebyla schopna včas a řádně se zabývat závažnými lidskoprávními situacemi“⁴⁷ jako byly např. události v Barmě, a upozornil též na politickou nevyváženost agendy a snahy oslabit roli zvláštních procedur a nevládních organizací. Vzhledem k tomu, že výhrady vůči činnosti Rady jsou na mezinárodní scéně široce sdílené, nevyvolalo vystoupení zásadnější reakce.

Na regionální úrovni ČR v roce 2008 spolupracovala s lidskoprávními institucemi Rady Evropy a Evropské unie (např. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání /CPT/ a Agentura EU pro základní práva /FRA/). Tyto instituce mají expertní povahu, a spolupráce s nimi proto standardně spočívá v dodávání zpráv a podkladových materiálů, umožňování návštěv, vysvětlování určitých vnitrostátních opatření apod. V roce 2008 ČR navštívila delegace CPT, která se zaměřila na problematiku kastrací sexuologických pacientů v ochranné léčbě Psychiatrické léčebny v Bohnicích a v Havlíčkově Brodě. Ve své zprávě CPT praxi kastrací neodmítl, vyzval však k dodržování lidských práv při ní a důraz kladl např. na přístup k informacím, odbornost posudků a nezávislost expertů.

Prosazování tematických priorit České republiky

Tematické priority své lidskoprávní zahraniční politiky, definované v dokumentu MZV *Tematické priority zahraniční politiky České republiky v oblasti lidských práv* z července 2007, se ČR snaží prosazovat na bilaterální i multilaterální úrovni. Asi nejkompaktněji se témata zabývá Valné shromáždění OSN, a to ve svém třetím (sociálním, humanitárním a kulturním) výboru a v plénu. Hlavní část zasedání VS probíhá v období od září do prosince, klíčové lidskoprávní rezoluce jsou přijímány v jeho

druhé polovině. V roce 2008 věnovala ČR pozornost hlavně procesu přijímání rezoluce, týkající se boje proti hanobení náboženství. Návrh textu, který společně předložily Bělorusko, Venezuela a Uganda (jménem Organizace islámské konference), upozorňoval na to, že v rámci boje proti terorismu údajně dochází k hanobení náboženství a vyvolávání náboženské nesnášenlivosti, zejména ve vztahu k islámu, a vyzýval státy, aby „zajistily ochranu před činy nenávisti, diskriminace, zastrašování a nátlaku vyplývajících z hanobení náboženství“ (odst. 14) a „doplňily své právní systémy o /.../ strategie k boji proti náboženské nenávisti a netoleranci“ (odst. 14). ČR se k návrhu od počátku stavěla kriticky, neboť se obávala, že příliš široké chápání hanobení náboženství by mohlo vést k omezení svobody projevu. Právě toto téma (přesněji svobodu projevu a svobodu médií) ČR řadí mezi lidskoprávní tematické priority kategorie A, jimž přiřkládá největší význam. Přes výhrady ČR i dalších států EU byla rezoluce nejprve ve třetím výboru (poměr hlasů 85 : 50 : 42) a poté v plénu (86 : 53 : 42) VS přijata. ČR v obou případech hlasovala, spolu se zbytkem EU, Kanadou, USA, Izraelem a několika dalšími státy, proti.⁴⁸

Prosazování teritoriálních priorit České republiky

Teritoriální priority ČR v oblasti lidských práv nejsou na rozdíl od priorit tematických explicitně definovány. Vycházejí z tradice, jež kladou do centra pozornosti tři státy: Barmu, Bělorusko a Kubu.⁴⁹ V poslední době k nim začínají přistupovat Severní Korea a Uzbekistán. Politika vůči těmto zemím se realizuje na multilaterálním poli i v bilaterálních jednáních.

Barma se dostala do středu zájmu v květnu, kdy zde po řádění cyklonu Nargis vypukla humanitární krize. Česká republika i některé české nevládní organizace (Adra, Český červený kříž, Člověk v tísni, Charita ČR) vyslaly do oblasti humanitární pomoc, ale barmská junta odmítla vpustit zahraniční humanitární pracovníky. Postup vyvolal široké odsouzení, k němuž se přidal i premiér M. Topolánek.⁵⁰ Čeští politici a MZV se dále během roku vyjadřovali k zásahům barmské vojenské junty proti disidentům, např. k odepření lékařské péče Min Ko Nainovi⁵¹ a prodloužení domácího vězení Su Ťij.⁵² 3. června založili poslanci z různých stran⁵³ Parlamentní skupinu pro demokracii v Barmě,⁵⁴ která se 19. června podílela na vzniku Evropského parlamentního výboru pro Barmu (EPCB). Výbor realizoval několik akcí a 26. září u příležitosti prvního výročí „šafránové revoluce“ přijal prohlášení, v němž kritizoval barmský režim. Prohlášení podepsal i premiér Topolánek a další členové jeho kabinetu.⁵⁵

V červnu vláda přijala koncepci *Národního přesídlovacího programu*,⁵⁶ který v rámci pilotního programu počítá s přesídlením skupiny barmských uprchlíků do ČR. Skupina čítající 23 osob (jde o pět rodin, převážně mladé rodiny s dětmi) byla vybrána v červenci výběrovou misí ministerstva vnitra v Malajsii, kde žijí tisíce barmských uprchlíků, a 30. října letecky přepravena do ČR. Zde její členové získali politický azyl a byli zapojeni do integračních programů, s cílem jejich začlenění do české společnosti. Celkově se počítá s přesídlením cca 40 osob. Obdobné programy pro barmské uprchlíky realizují např. Dánsko, Kanada, Nizozemsko a Norsko. ČR má s přesídlováním zkušenosti ze starších projektů pro krajany žijící v zemích bývalého SSSR a pro kubánské disidenty.

Běloruskem se ČR zabývala hlavně na přelomu března a dubna, kdy se v zemi konaly nejprve protirežimní demonstrace a následně soudní procesy s jejich účastníky,⁵⁷ a v září, kdy EU začala v souvislosti s chystanými parlamentními volbami v Bělorusku uvažovat o zmírnění ekonomických sankcí vůči autoritářskému režimu prezidenta Alexandra Lukašenka. ČR v této věci zastávala opatrné stanovisko a rušení sankcí nepodporovala. Vicepremiér pro evropské záležitosti Alexandr Vondra k tomu řekl, že ačkoli „v tom aktuálním vývoji kolem Gruzie /.../ všichni mají zájem na tom, aby Bělorusko nebylo nějakým způsobem posíláno do chřtánu svého východního souseda (Ruska)“, před přijetím jakéhokoli rozhodnutí je třeba se „ujistit, že pokud tady dochází k určitému zlepšenému vývoji v Minsku, tak že to není jen epizoda a že bude trvalejší trend“.⁵⁸ Ve druhé polovině roku MZV pozitivně komentovalo propuštění několika politických vězňů⁵⁹ a registraci nevládního hnutí Za svobodu.⁶⁰

Kuba v roce 2008 poprvé upoutala pozornost v únoru, kdy po několika desetiletích odstoupil z funkce předsedy Státní rady a vrchního velitele ozbrojených sil Kuby Fidel Castro. MZV událost hodnotilo s opatrným optimismem.⁶¹ Znovu se Kuba stala aktuální v červnu, kdy EU jednala o zrušení sankcí proti ní. ČR tento krok dlouho odmítala a dokonce hrozila, že „když nedosáhneme pokroku v oblasti lidských práv, tak to zablokujeme“.⁶² Nakonec ze své pozice ustoupila, zrušení sankcí neznemožnila a spokojila se s příslibem, že politika EU vůči Kubě bude každoročně přehodnocována a zaměří se na politické vězně a na kontakty s demokratickou opozicí.⁶³

Kromě svých tří tradičních prioritních zemí věnovala ČR v roce 2008 pozornost též Severní Koreji. V září 2008, v den zahájení zasedání Valného shromáždění, uspořádala ČR v New Yorku akci, na níž byla prezentována zpráva *Selhání chránit: přetrvávající výzva Severní Koreje*.⁶⁴ Zpráva, kterou zaštilili bývalý český prezident Václav Havel, nositel Nobelovy ceny míru Elie Wiesel a bývalý norský premiér Kjell Magne Bondevik, navazuje na dokument obdobného názvu z roku 2006.⁶⁵ Popisuje zločiny, k nimž v Severní Koreji dochází, a vyzývá mezinárodní společenství v čele s OSN, aby situaci kvalifikovalo jako selhání státu v rámci koncepce odpovědnosti za ochranu (*responsibility to protect*) a přijalo odpovídající opatření. V návaznosti na prezentaci zprávy, která se uskutečnila za přítomnosti a pod záštitou ministra K. Schwarzenberga a Stálého představitele při OSN Martina Palouše, se ČR pokusila prosadit do rezoluce o stavu lidských práv v Severní Koreji, kterou každoročně přijímá VS, zmínku o odpovědnosti za ochranu, ale iniciativa nezískala podporu.

Transformační spolupráce

Transformační spolupráce⁶⁶ má za cíl budování občanské společnosti a šíření demokracie v deseti prioritních zemích,⁶⁷ jež mají totalitní charakter (Barma, Bělorusko, Kuba), nebo procházejí procesem významných politických změn (Bosna a Hercegovina, Gruzie, Irák, Moldavsko, Srbsko, Ukrajina a od roku 2008 Kosovo).⁶⁸ Většina prostředků je investována do projektů, které společně realizují nevládní organizace z ČR a z cílové země. Projekty jsou vybírány ve veřejné soutěži, kterou MZV vypisuje vždy na podzim a jejíž výsledky jsou oznámeny počátkem dalšího roku. Většina projektů (zhruba dvě třetiny) má roční charakter, některé (cca jedna třetina) jsou plánovány na delší období. Část prostředků transformační spolupráce se ponechává

v rezervě a MZV ji v průběhu roku uvolňuje podle potřeby na *ad hoc* aktivity, které realizují buď zase nevládní organizace, nebo samo MZV, resp. zastupitelské úřady v jednotlivých zemích. Tyto aktivity mohou zahrnovat např. monitorování průběhu voleb, komentování nedemokratických kroků vlád cílových zemí či akce přímo podporující místní disidenty (rozdávání literatury a léků aj.).

Veřejná soutěž projektů transformační spolupráce na rok 2008 se konala v závěru roku 2007. Přihlášeno do ní bylo 42 projektů a schválení se jich dočkalo 14 (čtyři další, gruzínské, byly schváleny podmíněně). Nejlépe si, stejně jako v minulých letech, vedla společnost Člověk v tísni se čtyřmi projekty, ale uspělo i sedm jiných subjektů.⁶⁹ Výsledek ukázal, že v ČR dochází k diverzifikaci nevládního sektoru, ve kterém se stále aktivněji prosazují menší a úžeji zaměřené organizace. Soutěž na rok 2009 se konala v závěru roku 2008. Bylo přihlášeno 35 projektů, z nichž tři byly vyřazeny pro formální nedostatky a další postoupily do výběrového řízení, jehož výsledky nebyly v době dokončení tohoto textu ještě zveřejněny.

Kromě těchto spíše běžných činností přinesl rok 2008 i jednu událost mimořádnou. Stalo se jí ustavení sdružení nevládních organizací, zabývajících se transformační spoluprací, tzv. DEMAS (Sdružení pro demokracii a lidská práva), v létě 2008. Sdružení, na jehož vzniku se podílelo 11 českých nevládních organizací,⁷⁰ má sloužit jako jednotná platforma pro usnadnění komunikace a spolupráce v rámci nevládního sektoru a mezi ním a MZV, jež celý projekt finančně a logisticky podporuje. Členství v DEMAS není pro organizace, které zamýšlejí podat projekt, povinné, ale mělo by jim zajištěním kontaktu se zkušenějšími partnery usnadnit výchozí pozici.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Zahraniční politika ČR v oblasti lidských práv byla v roce 2008 formována stejnými aktéry jako v minulosti. Klíčovou roli sehrávalo Ministerstvo zahraničních věcí ČR, v jehož struktuře za lidskoprávní agendu primárně odpovídal Odbor lidských práv a transformační politiky (LPTP). Během první poloviny roku 2008 se tento odbor podařilo personálně doplnit na jeho plánovaný stav (11 osob a ředitelka Gabriela Dlouhá) a kvůli předsednictví byla ještě přijata jedna osoba s funkcí asistentky COHOM. LPTP při realizaci lidskoprávních úkolů pomáhaly další odbory MZV, např. Odbor OSN a teritoriální odbory. Významná úloha připadla též zastupitelským úřadům v zahraničí a stálým misím v Ženevě, Štrasburku, New Yorku a Vídni a stálému zastoupení ČR v Bruselu. Mise byly kvůli předsednictví též personálně posíleny, což se projevilo i v úseku lidských práv.⁷¹ I v roce 2008 lidskoprávní směřování MZV spouštěly vlivné osobnosti v jeho čele, hlavně ministr K. Schwarzenberg a první náměstek Tomáš Pojar.

Kromě MZV se na utváření politiky podílely další ústřední orgány státní správy, např. ministerstva vnitra a spravedlnosti. Spolupráce s nimi i s jinými orgány (zmocněnec vlády pro zastupování státu u Evropského soudu pro lidská práva aj.) probíhala zvláště intenzivně při přípravě a prezentaci národní zprávy, určené pro univerzální

periodický přezkum. Prezident republiky a jeho kancelář se v oblasti lidských práv v uplynulém roce angažovali omezeně. Prezident ostatně lidská práva ani nezařadil mezi priority zahraniční politiky, jejichž stručný výčet předložil ve svém inauguračním projevu.⁷² Parlament se naopak v roce 2008 neomezil jen na schvalování zákonů a mezinárodních smluv, ale aktivně se zapojil do několika akcí lidskoprávní povahy. Kromě již zmíněné debaty k Tibetu a ustavení Parlamentní skupiny pro demokracii v Barmě mezi ně patřilo např. uspořádání výstavy barmské fotografky a aktivistky Hseng NOUNG Lintner v atriu PS. Soudy přispívaly k realizaci lidskoprávní zahraniční politiky dohledem nad dodržováním závazků, jež pro ČR vznikají z mezinárodních smluv.

Na vymezování lidskoprávních priorit a jejich realizaci se v roce 2008 podílel i nevládní sektor, zejména některé osobnosti (V. Havel) a nevládní organizace. Nadále přitom platilo, že tento sektor vystupoval vůči oficiální linii lidskoprávní zahraniční politiky téměř nekriticky, a mnohdy tak navenek působil jako prodloužená ruka české diplomacie. V. Havel kritizoval porušování lidských práv v některých zemích,⁷³ vyzýval k podpoře disidentských hnutí⁷⁵ a účastnil se několika akcí zabývajících se lidskoprávními tématy (Forum 2000 zaměřené na téma Otevřenost a fundamentalismus v 21. století). Mezi NGOs si vůdčí úlohu zachoval Člověk v tísni, který se angažoval v transformačních projektech, komentoval události,⁷⁶ pořádal akce proti porušování lidských práv⁷⁷ a již pojedennáct zorganizoval festival dokumentárních filmů o lidských právech pod názvem *Jeden svět (One World)*. Postupně se v nevládním sektoru začínají prosazovat i jiné organizace. Obvykle jde o mladší a menší sdružení, která se zaměřují na situaci v konkrétní zemi (Barmské centrum Praha, Lungta /Tibet/, Potala /Tibet/, M.O.S.T /Tibet/ aj.) a ve svých kampaních využívají taktiku *naming and shaming* (pojmenovat a zahanbit), v souladu s níž pořádají veřejné protestní akce.⁷⁸

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM, VEŘEJNÉM A AKADEMICKÉM PROSTORU

V roce 2008 věnovaly české sdělovací prostředky, akademická obec a širší veřejnost lidskoprávní zahraniční politice České republiky malou pozornost. Hlavní důvody zřejmě spočívají jednak v tom, že obecné směřování této politiky se těší vcelku široké veřejné podpoře, a není proto pocítována potřeba věnovat se mu ve veřejné diskusi, jednak v tom, že zahraniční aktivity v lidskoprávní oblasti bývají zastíněny jinými, pro většinu občanů i médií zásadnějšími tématy (vloni např. americká radarová základna). Výzkum veřejného mínění,⁷⁹ realizovaný koncem roku 2008 společností Factum Invenio a nevládními organizacemi Amnesty International, Člověk v tísni, Liga lidských práv a Multikulturní centrum Praha ve spolupráci s Informačním centrem OSN, přitom ukázal, že většina občanů (64 procent) vnímá zahraniční angažovanost ČR v oblasti lidských práv pozitivně a podporuje ji.⁸⁰ Zjištění poněkud oslabuje fakt, že z výzkumu nevyplývá, jaké typy angažovanosti měli respondenti vlastně na mysli a jak hodnotí postoje ČR v konkrétních případech.

Média v roce 2008 průběžně monitorovala situaci a přinášela základní informace o klíčových lidskoprávních aktivitách ČR v zahraničí, ale do hlubších rozborů a kri-

tického hodnocení českého přístupu se pouštěla zřídka. Alternativní pohledy se tak objevovaly hlavně na stránkách nemainstreamových periodik (*Britské listy*, *Haló noviny*), jež ovšem mnohdy spíše než seriózní rozbor problémů předkládaly ideologický výklad. Akademická obec se o lidská práva zajímala hlavně v domácím kontextu. Jejich zahraničněpolitické zakotvení podrobně zkoumaly pouze analytické ročenky⁸¹ a zvláštní číslo časopisu *Mezinárodní politika* (12/2008), věnované lidským právům v zahraniční politice. Širší veřejnost se příležitostně a v omezeném počtu zapojovala do demonstrací proti porušování lidských práv v různých zemích světa, jež pořádaly nevládní organizace. Zaujal ji též filmový festival *Jeden svět*, jehož projekce zhlédlo v Praze a na dalších 28 místech ČR několik desítek tisíc lidí.

ZÁVĚR

Rok 2008 byl pro českou lidskoprávní zahraniční politiku standardním rokem, který však přinesl i některé nové jevy. Česká republika stále postrádala ucelenou koncepci, ze které by mohla vycházet, a řídila se proto obecnějšími dokumenty a nepsanými tradicemi. Hlavní směřování její politiky nicméně zůstalo zachováno. Z věcného hlediska se ČR orientovala na plnění závazků z mezinárodních smluv a prosazování svých tematických a teritoriálních priorit, angažovala se v mezinárodních lidskoprávních orgánech a řídila projekty transformační spolupráce. Poprvé ve své historii podstoupila univerzální periodický přezkum stavu lidských práv na svém území, realizovaný Radou OSN pro lidská práva, a aktivně se začala připravovat na předsednictví EU. Z institucionálního hlediska vykazovala česká politika značný stupeň centralizace: většinu aktivit realizovalo přímo MZV (LPTP), v některých sférách, jako jsou transformační spolupráce a univerzální periodický přezkum, se nicméně aktivně zapojily i jiné orgány státní správy a také nevládní sektor. Média, akademická obec a širší veřejnost zatím o tuto oblast větší zájem neprojevují. Hlavními slabunami lidskoprávní zahraniční politiky ČR byly tedy i v roce 2008 absence ucelené koncepce, jistá vnitřní nekonzistence a centralizace. Odstranění těchto slabin zůstává pro ČR primárním úkolem do budoucna.

Vývoj v oblasti lidskoprávní zahraniční politiky za rok 2008 taktéž v obecných rysech potvrdil závěry, k nimž dospělo první vydání této ročenky.⁸¹ Podle nich jsou postoje politických aktérů a stran ovlivněny jednak jejich obecným ideovým směřováním a jednak tím, zda se v dané době nacházejí ve vládě nebo v opozici. Tato pravidla zjevně platí i v lidskoprávní sféře: i zde existuje několik základních přístupů a aktéři mají tendenci chovat se umírněněji tehdy, pokud jsou ve vládě. Současně ovšem lidskoprávní zahraniční politika vykazuje jistá specifika. Především se zdá, že české politické strany, zvláště pak ty velké (ODS a ČSSD), nemají zcela jasnou představu o žádoucí podobě této politiky, což otevírá prostor pro osobní iniciativy a individuální postoje. Dělicí linie sporů tak často neprocházejí mezi stranami, ale uvnitř nich, jak bylo v roce 2008 vidět např. v přístupu k Tibetu nebo Barmě.

Poněkud nestandardní podobu mají též hlavní ideové proudy. Určujícím faktorem zde totiž není ani tak volba mezi orientací na EU, USA a národní zájmy (byť i ta

se v postojích projevu) jako spíše názor na vhodnou míru a způsob angažovanosti, k nimž by se ČR měla ve své politice přiklonit. Z tohoto úhlu pohledu lze na politické scéně rozlišit tři základní směry, jejichž stoupence by bylo možno charakterizovat jako aktivistické internacionalisty, umírněné internacionalisty a autonomisty. Aktivističtí internacionalisté považují prosazování lidských práv za klíčové poslání zahraniční politiky, které nesmí být nikdy obětováno jiným, např. ekonomickým nebo politickým zájmům. Hlásí se k univerzalitě lidských práv a odmítají snahy o jakoukoli jejich relativizaci. V praxi si ovšem nepočínají zcela důsledně: s poukazem na specifickou českou zkušenost a historický dluh naší země se obvykle orientují jen na několik málo států, vůči nimž vystupují velmi radikálně, kdežto porušování lidských práv jinde mají tendenci ignorovat nebo dokonce omlouvat.

Umírnění internacionalisté taktéž uznávají význam lidských práv, ale odmítají jejich absolutní nadřazování jiným zájmům a potřebám. Vyzývají k uvážlivosti a zdůrazňují, že ČR by měla realizovat pouze takové akce, jež mají reálnou šanci vést ke zlepšení lidskoprávní situace v cílové zemi. Aktivistické internacionalisty kritizují za neupřímnost, selektivitu a uplatňování dvojích standardů. Sami mají sklony lidská práva relativizovat a v diskusích si mnohdy počínají jako pragmatici, kteří se sice k těmto právům rétoricky hlásí, ale fakticky zájem o ně do svých postojů příliš nepromítají. Autonomisté soudí, že lidská práva jsou záležitostí každého státu, a ČR by se proto k tomu, jak jsou dodržována jinde, neměla raději vyjadřovat a hlavně by do vývoje tam neměla zasahovat.

Česká zahraniční politika je tradičně výslednicí kompromisu mezi oběma proudy internacionalistů. V roce 2008 internacionalisty aktivistické reprezentovaly Strana zelených a KDU-ČSL, internacionalisty umírněné pak vládní ODS, ale i opoziční ČSSD. Autonomisté se nacházeli převážně v řadách KSČM. Ve všech případech je třeba brát tyto závěry s rezervou, neboť, jak bylo uvedeno, strany v lidskoprávní sféře nevystupují jako monolity. Hledání kompromisu mezi aktivistickými a umírněnými politiky se v roce 2008 asi nejotevřeněji projevilo v diskusi mezi C. Svobodou (aktivista) a K. Schwarzenbergem (umírněný). Tento spor rovněž prokázal, že i zástupci aktivistických stran (zde ministr za Stranu zelených) se ve vládě, zvláště odpovídající-li v ní za resort zahraniční politiky, chovají spíše umírněně, a že právě skupina umírněných se zřejmě začíná ve vytváření české lidskoprávní zahraniční politiky postupně stále více prosazovat. Je pravděpodobné, že přínejmenším po dobu českého předsednictví v Radě EU bude tento trend pokračovat.

Poznámky

- ¹ Více viz *Svoboda: ČR trochu polevila v prosazování lidských práv ve světě*. Česká tisková kancelář, 4. 9. 2008.
- ² Mluvčí české pobočky Amnesty International Eva Dobrovolná prohlásila: „Jsme rádi, že se česká zahraniční politika nadále hlásí k hodnotám lidských práv. Nicméně z pohledu nevládní organizace by vláda v těchto otázkách mohla postupovat razantněji a neselektivně.“ Cit. in tamtéž.

- ³ *Člověk v tísní kritizuje rozhodnutí EU zrušit sankce vůči Kubě*. Česká tisková kancelář, 20. 6. 2008.
- ⁴ *KDU-ČSL spustila projekt na podporu politických vězňů na Kubě*. Česká tisková kancelář, 14. 10. 2008.
- ⁵ Cit. in tamtéž.
- ⁶ KDU-ČSL. *Tisková zpráva – Političti vězni, víme o vás!*, 14. 10. 2008.
- ⁷ Členy skupiny jsou dále M. Benda (ODS), P. Bratský (ODS), F. Bublan (ČSSD), M. Bursík (Strana zelených), T. Dub (ODS), R. Chytka (ODS), O. Liška (Strana zelených), M. Mertinová (ČSSD), V. Parkanová (KDU-ČSL), P. Pleva (ODS), P. Rabas (SZ), J. Schwippel (ODS), J. Štětina (nez. senátor), L. Talmanová (ODS) a T. Úlehla (ODS).
- ⁸ *Usnesení zahraničního výboru č. 113 z 22. schůze dne 19. března 2008 k návrhu Prohlášení PS k situaci v Tibetu*. Viz též návrh *Prohlášení PS u příležitosti 49. výročí povstání v Tibetu*, stenografický zápis 28. schůze, 1. 4. 2008. Veškeré citáty z debaty jsou převzaty z tohoto zápisu.
- ⁹ Jednalo se o poslance z řad KSČM (V. Exner, V. Filip, M. Grebeníček, K. Konečná), ČSSD (J. Hamáček, Z. Jičínský), ODS (P. Bratský, R. Chytka, J. Schwippel), KDU-ČSL (C. Svoboda) a Strany zelených (K. Jacques).
- ¹⁰ „A znovu připomínám, že bychom měli upustit od selektivního postoje ve vztahu k lidským právům“ (Z. Jičínský).
- ¹¹ „/.../ kdybych viděl opravdu metodu jediného metru, kdybych viděl, že takové věci, které tady byly řečeny, bereme opravdu jako jednotný postup ČR, tak bych neměl žádný problém. Nemusel bych připomínat některým řečníkům, že se neozvali, když byla genocida v Súdánu, když bylo mučení v Abú Ghrajb, když dodnes pokračuje mučení bez soudu na Guantánamu apod.“ (V. Filip).
- ¹² Pro hlasovali všichni přítomní poslanci KSČM a část přítomných poslanců ČSSD, proti hlasovali téměř všichni přítomní poslanci ODS, KDU-ČSL, Strany zelených, nezařazený M. Melčák a část přítomných poslanců ČSSD, zdrželi se po jednom poslanci ODS, KDU-ČSL a Strany zelených.
- ¹³ „Koncept lidských práv v tržním euroatlantickém vydání rozhodně není univerzální a po všechny časy platný pro celý svět“ (M. Grebeníček).
- ¹⁴ „Výklad lidských práv a úlohu arbitra si monopolizovaly Spojené státy americké, které se o ně jen v minimální míře dělí s těmi, kdo jim jsou ochotni při údržbě tohoto panství posluhovat“ (M. Grebeníček).
- ¹⁵ Pro hlasovali všichni přítomní poslanci Strany zelených, většina přítomných poslanců ODS, ČSSD a KDU-ČSL a nezařazený M. Melčák, proti hlasovali dva poslanci KSČM (V. Exner a M. Grebeníček) a zdržela se většina poslanců KSČM a někteří poslanci ODS, ČSSD a KDU-ČSL.
- ¹⁶ *Ve sněmovně při návštěvě čínské delegace zaválala vlajka Tibetu*. Česká tisková kancelář, 25. 9. 2008. Citáty z debaty jsou převzaty z tohoto zdroje.
- ¹⁷ Text viz Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR. On-line: (www.msmt.cz/uploads/Prioritni_oblasti_CZ_PRES.pdf, cit. 20. 11. 2008).
- ¹⁸ „Transatlantický prostor je založen na společných civilizačních hodnotách a úzkých vzájemných vazbách, budovaných po mnoho století. Týká se oblasti politicko-bezpečnostní (úcta k lidským právům, svobodě a demokratickým hodnotám, /.../).“ Tamtéž, s. 13.
- ¹⁹ „V případě Kanady se pozornost zaměří na spolupráci v oblasti /.../ lidských práv /.../ v rámci již existujících mechanismů.“ Tamtéž, s. 14.
- ²⁰ „V rámci předsednictví se ČR pokusí ve spolupráci s USA podporovat rozvoj demokracie a lidských práv ve světě.“ Tamtéž, s. 13.
- ²¹ „S ohledem na vlastní historickou zkušenost s nedemokratickým zřízením a procesem politické a ekonomické transformace podporuje ČR demokratizační a transformační procesy v zemích východní Evropy. /.../ Pokud by došlo ke změně režimu, bude ČR podporovat, aby se vztahy Běloruska a EU v rámci ENP rychle dostaly na úroveň ostatních států ENP. Pozornost bude ČR i nadále věnovat podpoře občanské společnosti v Bělorusku.“ Tamtéž, s. 15.
- ²² Text viz Ministerstvo zahraničních věcí ČR. On-line: (www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=34651, cit. 20. 11. 2008).
- ²³ „ČR bude podporovat spolupráci EU a USA při rozvoji demokracie a lidských práv ve světě.“ Tamtéž, s. 7.

- ²⁴ Tamtéž, s. 8.
- ²⁵ Doc. 11249/2/08, REV 2 (cs), POLGEN 76, Brusel, 25. 7. 2008. Text viz Euroskop. On-line: (www.euroskop.cz/gallery/9/2881-080728_18m_prog_cz_korigendum.pdf, cit. 20. 11. 2008).
- ²⁶ „V rámci transatlantického programu budou řešeny rovněž otázky jako /.../ podpora demokracie a lidských práv.“ Tamtéž, s. 85.
- ²⁷ Tamtéž, s. 80.
- ²⁸ Viz UN Doc. CCPR/C/CZE/CO/2/Add.1, *Comments by the Czech Republic on the concluding observations of the Human Rights Committee* (CCPR/C/CZE/CO/2), 9. 9. 2008.
- ²⁹ UN Docs CCPR/C/92/D/1484/2006, Lněnička v. the Czech Republic, 28. 4. 2008; CCPR/C/92/D/1488/2006, Süsser v. the Czech Republic, 28. 4. 2008; CCPR/C/93/D/1485/2006, Vlček v. the Czech Republic, 4 August 2008; CCPR/C/93/D/1448/2006, Kohoutek v. the Czech Republic, 2. 9. 2008; CCPR/C/93/D/1497/2006, Preiss v. the Czech Republic, 2. 9. 2008.
- ³⁰ UN Doc. CCPR/C/92/D/1515/2006, Schmidl v. the Czech Republic, 28. 4. 2008.
- ³¹ Například podle poslance Spolkového sněmu Jochena-Konrada Frommeho, který je předsedou skupiny vyhnanců v parlamentním klubu CDU/CSU, „rozhodnutí výboru OSN pro lidská práva znovu zřetelně ukázalo, že trvání platnosti částí Benešových dekretů, jež se zabývají německými a maďarskými skupinami obyvatel v bývalém Československu, nejsou slučitelné ani s mezinárodním právem, ani s právními zásadami Evropské unie“. *Česko se musí podle německého poslance zabývat Benešovými dekrety*. Česká tisková kancelář. 5. 2. 2008.
- ³² ECHR, Glaser v. the Czech Republic, Application no. 55179/00, 14. 2. 2008; Hoření v. the Czech Republic, Application no. 31806/02, 6. 3. 2008; Drahorád and Drahorádová v. the Czech Republic, Application no. 10254/03, 20. 3. 2008; Mourek v. the Czech Republic, Application no. 17999/03, 3. 4. 2008; Faltejsek v. the Czech Republic, Application no. 24021/03, 15. 5. 2008; Rehtová v. the Czech Republic, Application no. 27088/05, 26. 6. 2008; Regalová v. the Czech Republic, Application no. 40593/05, 3. 7. 2008; Vokoun v. the Czech Republic, Application no. 20728/05, 3. 7. 2008; Melich and Beck v. the Czech Republic, Application no. 35450/04, 24. 7. 2008.
- ³³ ECHR, Družstevní záložna Pria and others v. the Czech Republic, Application no. 72034/01, 31. 7. 2008; Forminster Enterprises Limited v. the Czech Republic, Application no. 38238/04, 9. 10. 2008.
- ³⁴ ECHR, Fešar v. the Czech Republic, Application no. 76576/01, 13. 11. 2008; Rashed v. the Czech Republic, Application no. 298/07, 27. 11. 2008; Husák v. the Czech Republic, Application no. 19970/04, 4. 12. 2008.
- ³⁵ ECHR, Andělová v. the Czech Republic, Application no. 995/06, 28. 2. 2008.
- ³⁶ Viz rezoluce 60/251 z 15. 3. 2006.
- ³⁷ Dalšími státy byly Alžírsko, Argentina, Bahrajn, Brazílie, Ekvádor, Filipíny, Finsko, Indie, Indonésie, JAR, Maroko, Nizozemsko, Polsko, Tunisko a Velká Británie.
- ³⁸ UN Doc. A/HRC/WG.6/1/CZE/1, *National Report Submitted in Accordance with paragraph 15 (a) of the Annex to HRC Resolution 5/1, Czech Republic*, 6. 3. 2008.
- ³⁹ UN Doc. A/HRC/WG.6/1/CZE/3, *Summary Prepared by the OHCHR, in Accordance with Paragraph 15 (c) of the Annex to HRC Resolution 5/1, Czech Republic*, 6. 3. 2008.
- ⁴⁰ UN Doc. A/HRC/WG.6/1/CZE/2, *Compilation Prepared by the OHCHR, in Accordance with Paragraph 15 (b) of the Annex to HRC Resolution 5/1, Czech Republic*, 1. 4. 2008.
- ⁴¹ Konkrétně šlo o Úřad ministryně pro lidská práva, ministerstvo vnitra, ministerstvo práce a sociálních věcí a ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
- ⁴² Byly to následující země: Alžírsko, Austrálie, Ázerbájdžán, Bangladéš, Bosna a Hercegovina, Brazílie, Čína, Francie, Írán, Kanada, Kuba, Malajsie, Mexiko, Nizozemsko, Pákistán, Rumunsko, Ruská federace, Slovinsko, Ukrajina, USA, Velká Británie.
- ⁴³ UN Doc. A/HRC/8/33, *Universal Periodic Review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Czech Republic*, 23. 5. 2008.
- ⁴⁴ UN Doc. A/HRC/8/33/Add. 1, *Universal Periodic Review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Czech Republic, Addendum*, 13. 8. 2008.
- ⁴⁵ HRC, Decision 8/115, *Outcome of the universal periodic review: Czech Republic*, 11. 6. 2008.

- ⁴⁶ Například Kuba své dotazy zaměřila, kromě postavení Romů a klecových lůžek, na nebezpečí růstu neonacismu a tajné lety CIA, o nichž se ovšem zmiňovaly i zprávy OHCHR.
- ⁴⁷ *Statement at the General Debate of the 63rd Session of the UN General Assembly by H.E. Karel Schwarzenberg, Minister of Foreign Affairs of the Czech Republic*, Stálá mise ČR při OSN. On-line: ([www.mzv.cz/ www/default.asp?id=61060&ido=22030&idj=2&amb=112&ParentIDO=](http://www.mzv.cz/www/default.asp?id=61060&ido=22030&idj=2&amb=112&ParentIDO=), cit. 20. 11. 2008).
- ⁴⁸ Viz UN Docs. A/C.3/63/L.22, 30 October 2008; a A/RES/63/171, 18. 12. 2008.
- ⁴⁹ Za zmínku stojí, že když koncem února informoval ministr K. Schwarzenberg Zahraniční výbor PS o prioritách zahraniční politiky ČR pro rok 2008, do výčtu tří zemí relevantních pro lidskoprávní agendu zařadil kromě Barmy a Kuby nikoli Bělorusko, ale Tchajwan. Viz *Zápis z 21. schůze zahraničního výboru*, PS PČR 20.–21. 2. 2008. V praktických krocích MZV se však tento postoj nijak neprojevil.
- ⁵⁰ *Česko dává na pomoc Barmě dalších 2,5 milionu korun*. Česká tisková kancelář, 7. 5. 2008.
- ⁵¹ *Barmská vláda odpirá lékařskou péči politickým vězňům*. MZV ČR, tiskové prohlášení, 24. 4. 2008.
- ⁵² *Barmská junta prodloužila disidentce Su Ťij domácí vězení*. Česká tisková kancelář, 27. 5. 2008.
- ⁵³ Mezi zakládajícími členy skupiny byli např. J. Hamáček (ČSSD), F. Bublan (ČSSD), K. Jacques (Strana zelených) a C. Svoboda (KDU-ČSL).
- ⁵⁴ *Poslanci se připojí k Evropskému výboru pro demokracii v Barmě*. Česká tisková kancelář, 3. 6. 2008.
- ⁵⁵ *Vláda na Barmu nezapomíná*. Pressweb, 26. 9. 2008.
- ⁵⁶ Text viz UNHCR. On-line: (www.unhcr.cz/dokumenty/koncepce-narodniho-presidlovaciiho-programu.pdf, cit. 20. 11. 2008).
- ⁵⁷ *Prohlášení MZV ČR k zásahu běloruského režimu proti opozičním demonstrantům*. MZV ČR, 26. 3. 2008, a *Prohlášení MZV ČR k politickým procesům s běloruskými politickými aktivisty*. MZV ČR, 24. 4. 2008.
- ⁵⁸ *EU po volbách zváží, zda nezmírní sankce vůči Bělorusku*. Česká tisková kancelář, 15. 9. 2008.
- ⁵⁹ *Prohlášení MZV ČR v souvislosti s propuštěním Alexandra Kozulina z vězení*. MZV ČR, 18. 8. 2008; *Prohlášení MZV ČR v souvislosti s propuštěním politických vězňů v Bělorusku*. MZV ČR, 28. 8. 2008.
- ⁶⁰ *Prohlášení MZV k registraci hnutí „Za svobodu“*. MZV ČR, 19. 12. 2008.
- ⁶¹ „Ačkoliv jde vlastně jen o formální potvrzení daného stavu věcí, MZV /.../ vyjadřuje naději, že tímto krokem Kuba nastoupí cestu k nutným reformám politického i hospodářského systému, který by vyvedl tuto krásnou zemi z ustrnutí posledních dlouhých let. Budoucí vývoj by měl směřovat k propuštění všech politických vězňů, zahájení dialogu s politickou opozicí a uskutečnění svobodných voleb.“ *Prohlášení MZV ČR k odstoupení Fidela Castra z nejvyšších státních funkcí*. MZV ČR, 19. 2. 2008.
- ⁶² *K. Schwarzenberg: Češi jsou připraveni zablokovat zrušení sankcí proti Kubě*. Česká tisková kancelář, 16. 6. 2008.
- ⁶³ Ministr Schwarzenberg k tomu uvedl: „Myslím, že tím, že jsme přistoupili na aktivní politiku vůči Kubě s velkým důrazem na dodržování lidských práv a jeho kontrolování, jsme ve výhodnější pozici.“ *EU se rozhodla zrušit sankce vůči komunistické Kubě*. Česká tisková kancelář, 20. 6. 2008.
- ⁶⁴ *Failure to Protect: The Ongoing Challenge of North Korea*. Report prepared by DLA Piper US LLP, U.S. Committee for Human Rights in North Korea and Oslo Center for Peace and Human Rights, 2008.
- ⁶⁵ *Failure to Protect: A Call for the UN Security Council to Act in North Korea*. Report prepared by DLA Piper US LLP and U.S. Committee for Human Rights in North Korea, 2006.
- ⁶⁶ Vice o české transformační spolupráci viz Bartovic, Vladimír (2008): *Limited Resources, Global Ambitions, The Czech Republic's Democracy Assistance Policies and Priorities*. In: Kucharczyk, Jacek–Lovitt, Jeff (eds.): *Democracy's New Champions, European democracy assistance after EU enlargement*. Praha: Pasos, s. 29–49.
- ⁶⁷ Na *ad hoc* projekty, realizované v jiných než prioritních zemích, nevynekládá MZV obvykle více než jedno procento dostupných prostředků.

- ⁶⁸ V rámci prioritních zemí byla zatím největší pozornost věnována Bělorusku a Iráku, do budoucna by nicméně MZV rádo dosáhlo rovnoměrnějšího rozložení projektů a vynaložených prostředků mezi všechny prioritní země.
- ⁶⁹ Šlo o Asociaci pro mezinárodní otázky (AMO), Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Europeum, Mezinárodní sdružení Občanské Bělorusko, Nadaci Via a Transitions Online (TOL).
- ⁷⁰ Jde o následující nevládní organizace: AMO, Člověk v tísni, Europeum, Sdružení Občanské Bělorusko, Sdružení pro podporu otevřené společnosti (PASOS), TOL, Nadace Forum 2000, CDK, ANO pro Evropu, CE Agora a Respekt institut.
- ⁷¹ Například v Ženevě agendu místo jednoho dělají čtyři pracovníci a dva stážisté.
- ⁷² *Inaugurační projev prezidenta Václava Klause*. Lidové noviny, 7. 3. 2008.
- ⁷³ *Havel a Aznar se shodují, že na tyranii na Kubě se nic nemění*. Česká tisková kancelář, 27. 2. 2008.
- ⁷⁴ *Havel spoluautorem nové výzvy k propuštění kubánských disidentů*. Česká tisková kancelář, 18. 3. 2008.
- ⁷⁵ *Člověk v tísni kritizuje rozhodnutí EU zrušit sankce vůči Kubě*. Česká tisková kancelář, 20. 6. 2008.
- ⁷⁶ Například happening upozorňující na nesvobodu v Bělorusku (Plzeň, 28. 5. 2008).
- ⁷⁷ Například celosvětová kampaň proti barmskému vojenskému režimu (Barmské centrum Praha, Praha a Vyškov, 17. 5. 2008), kulturně-sportovní akce Tibetská Alternativní Olympiáda (Studenti pro svobodný Tibet a M.O.S.T, Brno, 7. 6. 2008), veřejná akce Sportem za lidská práva v Barmě (Barmské centrum Praha, Praha, 13. 8. 2008).
- ⁷⁸ Sběr dat probíhal na vzorku 501 občanů České republiky starších 15 let a byl proveden metodou řízených telefonických rozhovorů (*Computer Assisted Telephone Interview*, CATI). Viz *Názory veřejnosti na dodržování lidských práv*. Factum Invenio, 10. 12. 2008.
- ⁷⁹ Radka Bzonková ze společnosti Člověk v tísni uvedla, že „pozitivní vnímání ochrany lidských práv v zahraničí je jistě výsledkem dobré práce neziskových organizací, ale i schopnosti těchto organizací prezentovat svůj úspěch v médiích“. Cit. in tamtéž.
- ⁸⁰ Berdych, Antonín–Nekvapil, Václav–Veselý, Luboš (eds.): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2008*. Praha: AMO; Kořan, Michal a kol. (2008): *Česká zahraniční politika v roce 2007: Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ⁸¹ Viz Drulák, Petr (2008): *Závěrem: Česká zahraniční politika mezi internacionalismem a atlantismem*. In: Kořan, Michal a kol.: op. cit., s. 385–393.